

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

SOL 065

Socialt arbete med drogmissbrukare

HT 2004

UNGDOMAR OCH NARKOTIKA

En litteraturstudie om varför en del ungdomar prövar/använder narkotika

Författare: Anna Persson

Handledare: Kerstin Svensson

Abstract

The purpose of this essay was to study factors that influence some youth to use narcotics. I wanted to increase my understanding and knowledge about these factors. I believe it is good to have such knowledge when you are working with youth who are using narcotics but also for a good drug- prevented work. It is a literary study, which covers the most frequently quoted results in the field of research.

The questions for my study were:

- Which factors influence youth to use narcotics on a individual level?
- Which factors influence youth to use narcotics on a group level?
- Which factors influence youth to use narcotics on a society level?

My conclusion of this study was that youth often use narcotics because of many different factors and it is youth from all social groups in the society who are testing and using narcotics.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<u>FÖRORD</u>	s. 4
<u>INLEDNING</u>	s. 5
Problemformulering.....	s. 5
Syfte.....	s. 6
Frågeställningar.....	s. 6
Begreppet Narkotika.....	s.6
<u>METOD</u>	s.7
Val av metod.....	s. 7
Urval och avgränsning.....	s. 8
Material.....	s. 9
Källkritik.....	s. 12
Tillvägagångssätt i analysen.....	s. 13
Fortsatt framställning.....	s. 13
<u>PRESENTATION</u>	s. 13
Ungdom.....	s. 13
Faktorer på individnivå.....	s. 15
Faktorer på gruppnivå.....	s. 18
Faktorer på samhällsnivå.....	s. 19
<u>ANALYS</u>	s. 21
<u>SLUTDISKUSSION</u>	s. 23
<u>KÄLLFÖRTECKNING</u>	s. 25

FÖRORD

Denna uppsats är skriven inom ramen för kursen Socialt arbete med drogmissbrukare. Jag har valt att skriva om varför en del ungdomar prövar och använder narkotika. Det har varit intressant och jag hoppas att det har gett mig nyttiga kunskaper inför framtiden.

Jag vill tacka min handledare Kerstin Svensson för hennes stöd och vägledning genom uppsatsarbetet.

Lund, januari 2005

Anna

INLEDNING

Problemformulering

Bakgrunden till uppsatsämnet är att jag sedan jag varit liten alltid hört av föräldrar, skola och massmedia att narkotika är något farligt och förbjudet. Skulle man prova narkotika så är man fast i ett beroende. Detta är den bild jag har haft av narkotika fram tills för några år sedan då jag började på Socialhögskolan. Framförallt har min bild av narkotika förändrats under min praktik på vuxenenheten i Hässleholm och under nuvarande kurs *Socialt arbete med drogmissbrukare*. Narkotika och bruk/missbruk av narkotika är inte längre några mystiska begrepp, utan jag har fått inblick i både missbrukares liv och i olika teorier kring bruk, missbruk, beroende, narkotikapolitik och behandling av missbruk. Valet av uppsatsämne kommer utifrån min förförståelse och viss erfarenhet, jag tror nämligen att de det är fler unga än äldre människor som provar narkotika och att en del av dem sedan utvecklar missbruk och beroende av narkotika.

I Sverige är all konsumtion av narkotika och all icke-medicinsk användning av narkotikaklassade läkemedel illegalt och anses som missbruk enligt lagen (Andersson, 1995). Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) har sedan 1994 gjort riksrepresentativa undersökningar med ungdomar i åldern 16-24 år. År 1994 visade undersökningen att 4% av ungdomarna hade någon gång testat narkotika. Undersökningarna visar sedan en uppgång vad gäller de ungdomar någon gång testat narkotika. År 2003 hade siffran stigit till 17% som någon gång testat narkotika. I undersökningen 2003 svarade 7% att de använt narkotika de senaste tolv månaderna och 2% att de använt narkotika de senaste 30 dagarna. Medelåldern för att pröva narkotika var 16,9 år och erfarenheten av narkotika är större hos killar än tjejer. Cannabis är det vanligaste preparat som ungdomar prövar på därefter kommer amfetamin, ecstasy, kokain och heroin (Guttormsson, Andersson och Hibell, 2004).

Utifrån detta vill jag söka mer kunskap om hur ungdomars narkotikaanvändande förklaras. Sådan kunskap om bakomliggande faktorer till sociala problem tror jag är viktigt att ha med sig i bagaget när man kommer ut i arbetslivet. Dels för att kunna bemöta de människor man kommer i kontakt med dels så måste man ha den kunskapen för att kunna utveckla det förebyggande arbetet. Nedan följer mitt syfte, frågeställningar och ett kort avsnitt om

narkotika. Därefter följer ett metodkapitel med val av metod, urval, material, källkritik och tillvägagångssätt i analysen.

Syfte

Mitt syfte med uppsatsen är att utifrån befintlig forskning och litteratur få en ökad förståelse och kunskap om varför en del ungdomar provar och använder narkotika medan andra ungdomar inte gör det.

Frågeställningar

För att kunna undersöka ovanstående syfte har jag arbetat utifrån följande frågeställningar;

- Vilka förklaringar finns det på individnivå för att förklara ungdomars narkotikaanvändande?
- Vilka förklaringar finns det på gruppnivå för att förklara ungdomars narkotikaanvändande?
- Vilka förklaringar finns det på samhällsnivå för att förklara ungdomars narkotikaanvändande?

Begreppet Narkotika

Lalander och Johansson skriver att narkotika blev ett begrepp i svenska människors medvetande under 1950- och 60-talet. Narkotika fick stor massmedial uppmärksamhet under denna period och det fördes politiska debatter och stiftades flera lagar på narkotikaområdet. Det var också under denna tid som hippierörelsen växte fram, vilka gav narkotika och droger en innebörd av frihet (Lalander och Johansson, 2002). När jag tänker på begreppet narkotika så är det preparat som t ex hasch, marijuana, amfetamin, kokain, ecstasy, LSD, heroin. Det är också den här avgränsningen bland narkotiska preparat som jag vill göra i min undersökning. I den litteratur som jag använder mig av framgår det inte alltid vad de avser med begreppet narkotika. En del nämner preparat som t ex hasch, amfetamin, heroin med flera som droger, förmodligen för att begreppet drog är det som används oftare i dagligt tal. När man talar om droger innefattar man ibland även alkohol, men alkoholen skiljer sig å det avseendet att den är legal för de som uppnått en viss ålder eller befinner sig på en speciell plats. Narkotika däremot är inte tillåtet någonstans i det svenska samhället. Dock används narkotikaklassade

läkemedelspreparat legalt inom sjukvården. I min framställning har jag valt att följa det ordval som de olika författarna har använt för narkotika i deras respektive texter. Detta har jag gjort dels för att få variation i min text dels för att återge mina källor på ett så objektivt sätt som möjligt.

METOD

Val av metod

För att uppnå mitt syfte har jag gjort en litteraturstudie. Från början tänkte jag göra en kvalitativ studie och intervjua ungdomar som provat narkotika för att undersöka de bakomliggande orsakerna till att de provat narkotika. Jag tänkte att jag skulle kunna fråga kompisar, om de visste någon som skulle kunna tänkas vara intresserad av att medverka i en sådan intervju. Men efter att ha talat med några kompisar och fått feedback på seminariet om uppsatsplanerna insåg jag att det skulle bli svårt att få tag på informanter. Bland annat för att ungdomarna nog skulle vara tveksamma till att medverka i en intervju och prata om deras erfarenheter av narkotikabruk, vilket juridiskt sett faktiskt är något olagligt.

Då fick jag istället idén att göra en litteraturstudie och titta på vilka orsaker/faktorer som sägs förklara varför en del ungdomar provar och använder narkotika. Anledningen till att jag inte valde kvantitativ metod var att jag inte ville mäta någon frekvens, vilket är vanligt att man gör med kvantitativ metod, t ex i hur många ungdomar som testat narkotika. Med kvalitativa metoder får man ofta en djupare insikt i det man studerar (Repstad, 1993). Om jag använt mig av en kvalitativ metod med intervjuer hade jag bara fått svar från ett litet antal informanter. I en litteraturstudie får jag svar på mina frågeställningar utifrån flera olika undersökningar och på så sätt kan jag få en djupare förståelse och kunskap i detta ämne. Dokumentforskning, ett annat namn på litteraturstudie är en forskningsmetod som inte är så uppmärksam inom den samhällsvetenskapliga forskningen. Att studera dokument innebär att de kan berätta för oss om hur händelser konstrueras och skälen till att de dokumenterades. Begreppet dokument kan ha en mycket vid innebörd, allt från officiell statistik, lagar, protokoll, rapporter, skrivelser från riksdag och regering, debatter, massmedia, kartor, böcker med mera (May, 2001).

Eftersom jag strävar efter att få en ökad kunskap och förståelse inom detta ämne anser jag att jag bör vara så objektiv till litteraturen och forskningen som möjligt, trots min förförståelse inom detta ämne. Eftersom uppsatsen kommer att bygga på redan befintlig litteratur kan det komma att begränsa analysen på så sätt att det finns inget nytt som kan motsäga eller bekräfta litteraturen. Jag ska istället försöka belysa olika synpunkter på mina frågeställningar. Jag har även ett avsnitt med källkritik där jag granskar mina källor. Arbetssättet kommer att vara induktivt då jag kommer att undersöka litteraturen utifrån mina frågeställningar och det faktum att jag inte har några teorier som bas.

Urval och avgränsning

Vad gäller litteratur inom ämnet ungdomar och narkotika finns det en hel uppsjö. Bland litteraturen finns det upplysande information för ungdomar och föräldrar (Ramström, 1987, Bergström, 1992 och Alkoholkommitten, 2002) det finns undersökningar om hur utbrett narkotika är bland ungdomar, ungdomars erfarenheter av narkotika, hur man förebygger ungdomars narkotikaanvändande (Carlsson och Olsson, 2001; Andersson, 1995). Jag har valt att studera de faktorer/orsaker som sägs förklara varför en del ungdomar prövar och använder narkotika. Så jag har varit tvungen att avgränsa den litteratur som finns och som jag funnit lämplig att studera, nämligen litteratur som beskriver och förklarar varför en del ungdomar testat och använder narkotika. För att kunna studera det har jag valt att titta på olika rapporter, undersökningar och kunskapsöversikter som beskriver just dessa orsaker och faktorer. Jag har främst gjort allmänna sökningar i databasen Lovisa men även i Libris. De sökord jag har använt är ”ungdom”, ”narkotika” och ”drog” med trunkeringar för att få med flera variationer av dessa ord. Jag är medveten om att det finns en risk att missa litteratur vid litteratursökningar på grund av valet av sökord, då relevant litteratur kan ha sorterats in under andra sökord. Risken att missa litteratur finns även då man gallrar litteraturen man fått fram genom sökningarna. Men och andra sidan är det nog omöjligt att få tag på all litteratur inom området och hinna detaljerat gå igenom den inom tiden för den här uppsatsen. Jag har inte gjort någon sökning på engelska, utan avgränsat mig till svensk litteratur i första hand. Sedan har jag med tanke på att samhället förändras allt fortare idag och att det även speglar ungdomars förutsättningar, kulturer, trender och moden, så har jag valt att titta på sådant som är producerat från år 2000 och framåt. Jag har dock gjort ett undantag utifrån detta och valt att ha med *Att komma för sent så tidigt som möjligt. Om prevention, ungdomskultur och*

droger från 1998 som är skriven av Bengt Svensson, Johanna Svensson och Dolf Tops just för att den en grundlig genomgång av ämnet ungdomar och narkotika.

Jag har även tittat på den litteratur som jag använt mig av tidigare på den här kursen. Utifrån den litteratur som kom fram efter sökningarna valde jag ut de källor som tog upp faktorer och orsaker till att prova och använda narkotika. Jag har även varit inne på olika hemsidor som tex Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Mobilisering mot narkotika och Alkoholkommittén för att se vad som skrivits om ungdomar och narkotika. Jag har beställt en del rapporter från dessa hemsidor, vilka jag sedan använt mig av. De källor jag valt att använda är av lite olika karaktärer, bland annat kunskapsöversikter, forskningsrapporter och statens offentliga utredningar. Jag har valt att bara använda mig av den här typen av källor för att vara säker på att författarna har god kunskap och erfarenhet av ämnet. Jag har inte funnit det oetiskt att undersöka de källor jag använder mig av. Mina källor finns tillgängliga på bibliotek och hemsidor.

Material

Författarna till mina källor har olika bakgrunder, de är bland annat sociologer, psykologer, läkare, etnologer och socialvetare. Även materialet är av blandad karaktär som t ex politiska publikationer, myndighetspublikationer och enskilda forskares publikationer. Nedan kommer jag kort beskriva författare, motiv och för vem litteraturen har producerats.

Att komma för sent så tidigt som möjligt. Om prevention, ungdomskultur och droger är ett resultat av ett projekt som drivits i Nordiska nämnden för alkohol- och drogforsknings regi. De var tre medarbetare, Bengt Svensson presenteras som fil. dr i socialt arbete vid Lunds universitet, Johanna Svensson presenteras som fil. kand i etnologi och Dolf Tops presenteras som doktorand i socialt arbete vid Lunds universitet. Rapporten är främst en litteraturgenomgång som undersöker nordisk ungdomskultur, missbruksmönster och prevention (Svensson, Svensson och Tops, 1998).

Backpackers som drogar ibland. Risk och erfarenhet som kapital är en rapport som är skriven av Merete Hellum. Hon presenteras som är fil. dr i sociologi och lärare i kultursociologi och socialpsykologi vid Göteborgs universitet och Vänersborgs högskola. Rapporten är en del av ett forskningsprojekt som kallas för 'Att droga ibland' och som bedrivs

av SoRAD (Socialvetenskaplig alkohol och drogforskning), vid Stockholms universitet på uppdrag av Mobilisering mot narkotika. Rapporten bygger på observationer och kvalitativa intervjuer med personer med någon form av erfarenhet av droger och som i 20-års ålder varit ute på långresor (Hellum, 2004).

Droger i den svenska klubbkulturen är också en rapport som ingår i forskningsprojektet 'Att droga ibland'. Denna rapport är skriven av Fabian Sjö och Thomas Bossius, Sjö presenteras som fil. kand i etnologi och arbetar vid SoRAD, Stockholms universitet och Bossius presenteras som fil. dr musikvetenskap och arbetar på Centrum för kulturstudier vid Göteborgs universitet. Syftet med rapporten är att få kunskaper om hur unga människor i klubbkulturen ser på droger. Rapporten bygger på 17 intervjuer (Sjö och Bossius, 2004).

Drog- och riskbeteenden hos Stockholmsungdomar. Resultat från 2002 års drogvaneinventering i grundskolans årskurs nio och gymnasiet år två är en rapport skriven av Knut Sundell på uppdrag av Forsknings- och Utvecklingsenheten Stockholmsstads socialtjänstförvaltning. Den sammanfattar drogvaneundersökningen i Stockholms grundskolor årskurs nio och gymnasiet årskurs två. Undersökningen bygger på en enkätstudie och innefattar även skolanpassning och kriminalitet (Sundell, 2003).

Musikfestivaler och droger är ytterligare en rapport som ingår i projektet 'Att droga ibland'. Den är skriven av Thomas Bossius och Fabian Sjö. Syftet med rapporten var att undersöka hur ungdomar som besökte musikfestivaler förhöll sig till droger. Rapporten bygger på ca 150 intervjuer av ungdomar som befann sig på antingen Roskildefestivalen eller Hultsfredsfestivalen sommaren 2003. Medelåldern på de intervjuade var ca 20 år (Bossius och Sjö, 2004).

Ungdomars drogvänor 1994-2003. Intervjuer med 16-24-åringar är en studie som tillkommit på initiativ av Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning i samarbete med Mobilisering mot narkotika, Statens folkhälsoinstitut samt Systembolaget. Rapporten har skrivits av Barbro Andersson, Björn Hibell och Ulf Guttormsson. Studien visar både alkohol- och narkotikavänor bland ungdomar i åldern 16-24 år. CAN har som uppgift att tillhandahålla information om alkohol och andra droger och gör regelbundet undersökningar som visar alkohol- och narkotikautvecklingen i Sverige (Guttormsson, Andersson och Hibell, 2004).

Ungdomsgrupper i teori och praktik är skriven av Philip Lalander och Thomas Johansson, Lalander presenteras som fil. dr i sociologi och forskare vid Stockholms universitet och Thomas Johansson presenteras som professor i socialpsykologi samt lektor i socialt arbete och forskare vid Göteborgs universitet. Boken handlar om ungdomar och deras identitetsarbete och livsvillkor, den utgår från teorier och centrala begrepp som förknippas med ungdomsforskningen. Den vänder sig till människor som arbetar med ungdomar och den används vid flera utbildningar med social inriktning (Lalander och Johansson, 2002).

Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger. En multidimensionellt och preventivt inriktad kunskapsöversikt med hermeneutiskt- socialpsykologiskt fokus är en kunskapsöversikt utgiven av Statens Folkhälsoinstitut i samarbete med Beroendecentrum, Karolinska institutet och Åbo Akademi och institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet. Kunskapsöversikten är skriven av John Lilja, han presenteras som professor i socialfarmaci och Sam Larsson presenteras som fil. dr i forskningspsykologi. Syftet med skriften var att ge en aktuell kunskapsöversikt. Den presenterar teoretiska perspektiv på ungdomsliv, identitet och användning av alkohol och droger (Lilja och Larsson, 2003).

Ung med tung social problematik. Hur kan vi förstå, förutsäga och planera för framtida behandling? är en antologi med olika forskare som medverkade vid en SiS- konferens *Ung med tung social problematik* år 2000. På konferensen diskuterades det kring bakomliggande orsaker till ungas otrygga uppväxtförhållande, svåra eller avbrutna skolgång, utvecklande av kriminalitet och missbruksproblem. Olika förklaringar och perspektiv lyfts fram i boken samtidigt som den vill verka för ett helhetsperspektiv när det gäller att förstå ungas livsförhållande och livssituation. Kerstin Söderholm Carpelan presenteras som fil. dr i socialt arbete och biträdande chef för FoU-verksamheten vid SiS och Wedding Runquist presenteras som socionom, författare och frilansskribent är tillsammans redaktörer för antologin (Söderholm- Carpelan och Runquist, 2002).

Vägvalet- Den narkotikapolitiska utmaningen SOU 2000:126 är en utvärdering av samhällets narkotikapolitiska insatser från mitten av 1980-talet och framåt samt förslag på effektiviseringar av narkotikapolitiken. Den är skriven av en narkotikakommission som dåvarande statsråd och chef för Socialdepartementet Margot Wallström tillsatte 1998 på uppdrag av regeringen (Socialdepartementet, 2000).

Källkritik

Tim May tar upp fyra kriterier för att bedöma en dokumentkällas kvalitet, de är autencitet, trovärdighet, representativitet och mening (May, 2001). Jag tänkte utgå från dessa fyra kriterier när jag i detta avsnitt ska föra en kritisk diskussion kring mina källor. I min dokumentundersökning har jag använt mig av 10 olika källor. De är författade av personer som har en akademisk utbildning inom det sociala området. Som jag tidigare har nämnt är källorna olika forskningsrapporter och kunskapsöversikter inom området ungdomar och deras narkotika/drogvanor. Jag har använt mig av 10 olika källor i min presentation. Fem av dem är förstahandskällor, det vill säga de är rapporter skrivna av författare som har gjort undersökningar på området ungdomar och narkotika som exempel kan jag nämna rapporterna från *Mobilisering mot narkotika*. De andra källorna är andrahandskällor, bestående av kunskapsöversikter, det vill säga sammanställningar av forskning kring ungdomar och narkotika som exempel kan jag nämna *Att komma för sent så tidigt som möjligt* och *Vägvalet Den narkotikapolitiska utmaningen*. Kunskapsöversikten *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger* innehåller dock en liten undersökning av författarna. Källorna skiljer sig också åt vad gäller undersökningsmetoder, en del undersökningar som t ex *Ungdomars drogvanor 1994-2003* är en kvantitativ undersökning vilket gör att man kan generalisera mer utifrån den än vad man kan utifrån de kvalitativa undersökningarna från *Mobilisering mot narkotika*.

Jag ser ingen nackdel i att använda mig av litteratur som bygger på olika metoder, utan det borde bara ge en bredare bild av området jag studerar. Som jag skrev i urvalet har jag valt att använda litteratur som är författad av personer som har akademisk utbildning inom det sociala området för att tillförlitligheten ska vara så god som möjligt. Därmed inte sagt att dessa personer inte vinklar sina undersökningar utifrån intresse och politiska uppfattning och mycket annat. Men jag tycker att författarna inte döljer sina syften med undersökningarna och de nämner i vissa undersökningar att resultaten inte ger en helhetsbild utan att de är medvetna om att det är väldigt komplext och individuellt att förklara varför en del ungdomar prövar och använder narkotika.

En annan viktig sak att ta upp är att Philip Lalander har varit projektledare åt författarna till rapporterna utgivna av *Mobilisering mot narkotika*. Man kan se i de olika rapporterna att författarna har varit flitiga med att referera till Philip Lalanders tidigare publikationer och till varandra, detta behöver dock inte vara något negativt men man kan ha det i åtanke. Även de

andra källorna refererar till varandra, i *Vägvalet- Den narkotikapolitiska utmaningen* nämner man två olika vägar in i missbruket av narkotika, den avvikande vägen och den ungdomskulturella vägen som man talar om i *Att komma för sent så tidigt som möjligt*. Detta är ju inget dåligt tecken utan på att det är ett område med en homogen uppfattning.

Tillvägagångssätt i analysen

Dokumentforskning kan innehålla både kvantitativa och kvalitativa analyser (May, 2001). Jag har valt en kvalitativ analys av mitt material. En viktig del i den kvalitativa analysen är att försöka hitta gemensamma drag och/eller skillnader i materialet (Denscombe, 2000). Det handlar även om att tolka och försöka förstå en specifik företeelse (Hilte, 2001). I analysen varvar jag sammanfattning av det material jag presenterat med en analys utifrån de olika nivåerna vad gäller likheter och skillnader i materialet mellan kunskapsöversikterna och förstahandskällorna, så att det blir en jämförelse mellan empiri och teori. Något som kan påverka analysen är mitt val att inordna olika faktorer i olika nivåer.

Fortsatt framställning

Nedan följer min presentation som inleds med ett avsnitt som jag kallar Ungdom där tar jag upp hur mina källor ser på ungdomsbegreppet och ungdomstiden. Därefter presenterar jag olika sätt att förklara varför en del ungdomar prövar och använder narkotika. Jag har valt att dela upp de olika förklaringarna i tre avsnitt, Faktorer på individ-, grupp- och samhällsnivå. Därefter kommer en analys av det presenterade materialet.

PRESENTATION

Ungdom

Begreppet ungdom är ett ord med flytande innebörd, ibland talar man om en viss ålder eller en livssituation eller så talar man om ungdomlighet, det vill säga en uppsättning kulturella symboler som tillskrivs ungdomen (Svensson, Svensson och Tops, 1998). Ungdom kan ses som en övergångsfas mellan barndom och vuxenhet. Förr spelade viktiga övergångs- och invigningsriter en stor roll genom att symbolisera övergången från en åldersklass till en annan. Exempel på det kunde vara konfirmation och äktenskap. Idag markeras inte dessa övergångar från barn till ungdom och ungdom till vuxen på samma sätt som förr. Idag har ungdomsperioden blivit allt längre och gränserna mellan barn, ungdom och vuxen har blivit

allt mer otydliga. Under ungdomsperioden ska de unga bryta sig loss från ett omyndigt föräldraberöende till ett myndigt ansvarstagande. Det är också i denna period som de unga uppnår könsmodnad och formar sin identitet. Föreställningarna om vad som är ett acceptabelt och vad som är ett förkastligt ungdomsliv har skiftat genom årens gång. Dessa uppfattningar måste ses utifrån de ständiga samhällsliga förändringar i det samhälle vi lever i (B Ohlsson och Swärd, 1994). Begreppet ungdom blir därför inte heller något entydigt.

I en av CANs undersökningar som jag använder mig av har man undersökt ungdomar i åldern 16- 24 år vad gäller deras erfarenheter av bland annat narkotika (Guttormsson, Andersson och Hibell, 2004). Philip Lalander och Thomas Johansson skriver inte om ungdomar utifrån en viss åldersfas utan talar om ungdomar som uttolkare av samtiden (Lalander och Johansson, 2002). I rapporten *Backpackers som drogar ibland* har man intervjuat personer i åldern 23-29 som alla har varit ute på långresa i 20- års åldern. Resandet är för många unga människor en livsstil, det blir ett slags moratorium som innebär att plikter och ansvar skjuts upp men samtidigt så bidrar resandet till att man blir vuxen (Hellum, 2004).

I *Droger i den svenska klubbkulturen* skriver man att identitet är ett viktigt begrepp för att förstå drogandet i klubbkulturen. I dagens samhälle är människors identitet mindre givna och det finns större möjligheter att skapa egna identiteter. Denna process är speciellt utmärkande för ungdomsåren (Sjö och Bossius, 2004). I *Musikfestivaler och droger* talar man om ungdomstiden som en tid då många experimenterar och prövar olika gränser för att skapa en identitet, att pröva droger är ett sätt att pröva gränser (Bossius och Sjö, 2004). Under tonårstiden är det inte ovanligt att ungdomar prövar alkohol, narkotika, begår brott och skolkar, det vill säga uppvisar olika antisociala beteenden (Andersson, 2002). Begreppet ungdom kan ha många olika innebörder. Som jag nämnde tidigare, en del talar om ungdom i förhållande till en viss ålder medan andra talar om ungdom i förhållanden till känslan av att vara fri, ung och att befinna sig i en fas mellan barndom och vuxenlivet. I mina texter framgår det att det ofta är ungdomar som befinner sig i mitten och/eller slutet av ungdomstiden som främst prövar och använder narkotika. Jag skulle vilja påstå att ungdom i den här uppsatsen skulle kunna innefattas på ett ungefär i åldersintervallet 16 till 25 år. Det rör sig alltså om lite äldre ungdomar och jag kan undra om det har någon betydelse för hur man ser på narkotikaanvändandet?

Faktorer på individnivå

I litteraturen fann jag att väldigt många forskare fokuserar på de individuella faktorerna när det gäller ungdomars narkotikaanvändande, det talas om både biologiska, social och ekonomiska faktorer. Faktorer som genetisk sårbarhet, familjeförhållanden, skolproblem, tidig alkoholdebut och rökning är faktorer som kan öka risken för en missbruksutveckling. Man kan inte direkt peka ut några personlighetsdrag som innebär en ökad risk för att fastna i ett beroende. Men det diskuteras kring personlighetsdragen impulsivitet, aggressivitet, personer som gärna tar risker och personer med psykiska besvär som en grupp som skulle kunna vara mer benägen att pröva narkotika (Socialdepartementet, 2000). I *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger* skriver man att en "sensationssökande" personlighet har visat sig ha ett starkare samband än graden av ångest och depression vad gäller benägenhet att pröva cannabis (Lilja och Larsson, 2002). Narkotikakommissionen gjorde en undersökning där man bland annat frågade ungdomar om varför de tog narkotika eller vad de trodde anledningen var, till att andra ungdomar tog narkotika. Det vanligaste svaret var nyfikenhet och att man ville ha kul, men även svar som att man tog för att man mådde dåligt eller för att orka med kraven som ställs på en. Med narkotika kunde de fly verkligheten, upplevelser som mobbning, arbetslöshet och utanförskap (Socialdepartementet, 2000).

En anledning till att ungdomarna i *Hela världen är din* tog droger var att de ville uppleva rus och spänning. De kände välbefinnande och sinnesro då de tog droger (Lalander och Johansson, 2002). Att ta droger kan handla om att visa sig erfaren i förhållande till andra. Att ta droger kan även markera ett brott i förhållande till vardagslivet, det innebär att man befinner sig i en annan kulturell tillvaro. Då vågar man närma sig varandra och göra saker man annars inte hade gjort. Stress, prestationskrav och rutiner försvinner. En liknande anledning är att se drogerna som en belöning i tillvaron eller något som skapar ett äventyr i förhållande till vardagens rutiner. Lalander och Johansson skriver att en av anledningarna till att ungdomarna som ingick i Lalanders studie *Hela världen är din* började med droger handlade om att söka efter äventyr, att söka sig från de kulturella band man får genom att leva i ett visst samhälle (Lalander och Johansson, 2002). I *Ungdomars drogvanor 1994-2003* hade man en fråga om varför man prövade narkotika, det fanns fem svarsalternativ. Ungdomarna som använt narkotika någon gång under de senaste 12 månaderna hade prövat narkotika för att de var nyfikna, sökte spänning och hade förväntningar på drogeffekten, därefter kom

alternativen gruppträck och problem hemma (Guttormsson, Andersson och Hibell, 2004). Ungdomar som prövat narkotika uppger ofta nyfikenhet som motiv medan ungdomar som inte prövat tror att motivet är gruppträck och önskan att glömma svårigheter (Lilja och Larsson, 2002).

Förekomst av riskfaktorer ökar sannolikheten för olika riskbeteenden, bland annat drogbruk. Enstaka riskfaktorer påverkar sällan utvecklande av riskbeteenden. På individnivå talar man om riskfaktorer som t ex att föräldrarna är lågutbildade, unga, ensamstående, missbrukar alkohol och andra droger och där kontakten mellan familjemedlemmarna är dålig. Andra exempel som rör individen är att vara pojke, impulsiv, aggressiv, ha dålig inlärningsförmåga och att vara oppositionell (Sundell, 2003). Även i *Ung med tung social problematik* talar man om egenskaperna hos föräldrarna som riskfaktorer som påverkar barn och ungdomar att utveckla antisociala beteenden, som t ex narkotikamissbruk. Missbruk, psykisk sjukdom och kriminalitet hos föräldrarna, ensamstående föräldrar, skilsmässa hos föräldrarna, övergrepp och våld är några av de vanligaste riskfaktorerna i föräldra- och familjesituationen. (Andersson, 2002).

Även de sociala och ekonomiska förutsättningarna diskuteras som bakgrundsfaktorer till utvecklande av antisociala beteenden. En ganska vanlig uppfattning är att barn och ungdomar som kommer från förhållanden med låg social klass löper en större risk för att utveckla antisociala beteenden. Men flera forskare har i sina studier sett att social klass inte har några starka kopplingar till ungdomars risk för att utveckla antisociala beteenden (Andersson, 2002). Ungdomar som kommer från familjer med låga förväntningar på ungdomarna och med svaga familjeanknytningar har en större tendens att pröva cannabis. Även ungdomar med en låg trivsel i skolan eller avbrott från skolan tenderar i större utsträckning pröva cannabis (Lilja och Larsson, 2002). I rapporten *Backpackers som drogar ibland* säger informanterna att de tagit droger när de varit ute på långresor, men att de inte tar när de är hemma. Anledningen till att de tog droger när de var ute och reste var bland annat nyfikenhet, men man tog även för att dämpa existentiell ångest. I mötet med det nya kunde det lätt uppstå existentiella känslor som; Vem är jag? Och Vad gör jag här? (Hellum, 2004). Anna Dixon tar upp nyfikenhet och en önskan att experimentera, att känna upphetsning, glädje, vänskap och status som några anledningar för att pröva narkotika (Svensson, Svensson och Tops, 1998). Informanterna i *Droger i den svenska klubbkulturen* uppger att de tar droger bland annat för att träda in i andra tillstånd, för att få djupare insikt, för att uppnå känslor som att vara bäst, känna kärlek men

även som en självmedicinering för att kunna koppla av (Sjö och Bossius, 2004). I *Musikfestivaler och droger* skriver författarna att flertalet av ungdomarna på festivalerna är vanliga ungdomar med ordnade sociala liv och att drogerna bara är ett tillfälligt bruk under festivalerna eftersom de utgör en kulturell frizon. Många av de intervjuade sade att de tog droger för att det var roligt och spännande (Bossius och Sjö, 2004).

I *Att komma för sent så tidigt som möjligt* talar man om två olika vägar in i narkotikamissbruket. För en grupp har narkotikabruket varit en del i en redan påbörjad avvikelsekarriär. För den andra gruppen har narkotikabruket varit en del av en bred kulturell rörelse och personerna har inte tidigare visat några påtagliga tecken på asocialt beteende från början. Författarna skriver att den kulturella vägen in i narkotikamissbruket växlar i omfattning medan det ständigt fylls på bland dem som kommer via avvikarkarriärens väg. Jerzy Sarnecki professor i kriminologi, beskriver avvikarkarriären in i missbruk av narkotika med att den föregås av småbrott och legala droger som alkohol, sedermera ökar brottsligheten och det får till följd en ökad kontakt med äldre kriminella som introducerar narkotika. De gamla problemen försvinner inte när nya tillkommer. För ungdomar som känner sig utanför det vanliga samhället finns en risk att de känner attraktion till narkotikavärlden. Den erbjuder ofta ett umgänge, en drog att samlas kring och ett arbete, det vill säga kriminella verksamheter. De negativa aspekterna väljer dessa personer ofta att bortse ifrån. Det är oftast killar som går den här avvikarkarriären in i ett missbruk av narkotika medan de avvikande tjejer ofta inleder den med att bli tillsammans med äldre killar och sedan tar över killarnas drogvanor. Den ungdomskulturella vägen in i ett missbruk av narkotika förklaras genom att då narkotikans status höjs i ungdomskulturen så är det också allt fler ungdomar som experimenterar och fastnar i drogerna. Det finns dock en del forskning, som visar på att de ungdomar som fastnar i ett missbruk ofta har en tyngre bakgrundsproblematik än de som lämnar experimenterandet bakom sig (a.a).

Sammanfattningsvis så kan man säga att det talas om bakgrundsfaktorer såsom t ex ekonomiska förutsättningar, ungdomens personlighet och livssituationen som t ex familjeförhållandet eller skolanpassning. Det framkommer också att ju fler riskfaktorer en ungdom har eller utsätts för, ju större är risken för att ungdomen fastnar i ett missbruk av än att ungdomen slutar efter att ha experimenterat en tid.

Faktorer på gruppnivå

Forskning visar att sambanden mellan antisociala beteenden som t ex narkotikaanvändning och umgänge med kompisar med antisocialt beteende är starkt. Bland olika forskare är förklaringen till detta dels att ungdomar som redan börjat med antisociala beteenden söker sig till grupper med antisociala beteenden dels att ungdomar lär sig antisociala beteenden av kompisar i en grupp (Andersson, 2002). I *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger* skriver man att cannabisbruk främst påbörjas genom påverkan från kompisar i det egna sociala nätverket. Om kompisar använder cannabis så ökar sannolikheten att man själv prövar. Detta förklaras dels på att kompisarna utövar ett socialt tryck dels att ungdomar söker sig till kompisar och grupper med liknade intressen, attityder och beteenden. Kamratfaktorn har dock i longitudinella studier visat sig ha en mindre betydelse för ett cannabisbruk än personlighets- och familjefaktorn (Lilja och Larsson, 2002). Att använda droger tillsammans med andra bidrar till att känslor av ensamhet minskar och känslan av gemenskap stärks. Sådant som är hemligt och förbjudet svetsar samman individer. Att ta droger tillsammans med andra gör att gruppgemenskapen stärks, samtidigt så vet de att det inte går ihop med det etablerade samhällets normer och det i sin tur ger känslor som frihet och exklusivitet. Den samhörighet som skapas mellan ungdomar som testat och tar droger ger dessa individer ett skydd när de träffar andra människor. Skulle de inte bli sedda av andra människor så blir de åtminstone sedda av de andra i gruppen. Då ungdomar tar droger tillsammans förekommer ofta andra aktiviteter samtidigt t ex att de pratar med varandra, hjälper varandra med klädval och så vidare. Detta ökar gruppmedlemmarnas mod och självsäkerhet, som i sin tur gör att de vågar ta nya kontakter och skapa nya relationer. Genom att ta droger kan ungdomar skapa en identitet. Droger kan användas av gruppen som en symbol som visar vem de är (Lalander och Johansson, 2002).

I boken *Att komma för sent så tidigt som möjligt* kan man läsa att både deras forskning och andras, visar på att narkotika introduceras i ungdomarnas kompisgäng. Författarna refererar till flera andra forskare som även de talar om att gruppen är av stor betydelse då det gäller intag av narkotika. Ett kompisgäng fyller funktionen att hålla vuxna borta och skaffa egna frizoner utan vuxna. Att ta droger tillsammans med andra fungerar både som njutningsmedel och smörjmedel som underlättar umgänget i gruppen. Narkotikan fungerar som ett avbrott från vardagens krav och gruppen bildar ett kollektivt handlingsutrymme där ungdomarna kan göra sådant man annars inte får t ex skolka och ta droger (Svensson, Svensson och Tops,

1998). I *Backpackers som drogar ibland* såg informanterna drogerna som en symbol på gruppstillhörighet. Sociologen Pierre Bourdieu menar att olika kapital är delar av den status och respekt en människa får av andra människor. Erfarenheter av droger sågs som ett symboliskt kapital, utifrån vilka informanterna fick status och respekt av andra långresenärer (Hellum, 2004). Även i *Droger i den svenska klubbkulturen* talar man om att det finns ett värde i att ha provat olika droger och att sådan erfarenhet får ett stort värde i vissa grupper. Informanterna uppgav att samhörigheten och gruppstillhörigheten stärks då man gör något som strider mot samhällets lagar, som att ta droger. En av informanterna uppger att han aldrig tidigare haft så många vänner som under den perioden han tog droger (Sjö och Bossius, 2004). På frågan varför ungdomar prövade narkotika svarade de ungdomar som inte hade prövat narkotika att det nog berodde främst på gruppsyck (Guttormsson, Andersson och Hibell, 2004). En riskfaktor på gruppnivå är att ha kompisar som är positiva till eller som använder droger. Men även att ha få kompisar eller inga alls innebär en riskfaktor för ungdomar. Vantrivsel, bristande skolförmåga och låga utbildningsambitioner kan också ses som riskfaktorer för ett utvecklande av riskbeteende såsom drogbruk. (Sundell, 2003).

Sammanfattningsvis så har detta avsnitt handlat om ungdomars kompisar och det sociala tryck som grupper kan utöva på enskilda individer. Det talas både om att ungdomar prövar och använder narkotika för att känna tillhörighet i en grupp som de redan befinner sig i. För andra ungdomar kan det istället handla om att man känner sig utanför och inte blir accepterade av majoriteten och därmed kan tänkas pröva och använda narkotika och på så sätt fortsätta den avvikande vägen. Det framgår att ungdomar som prövar och använder narkotika, ofta tillhör olika grupper och att användandet av narkotika förekommer i olika sociala sammanhang.

Faktorer på samhällsnivå

Det första villkoret för att ungdomar prövar narkotika är att det måste finnas tillgängligt. Undersökningar visar på att det finns en god tillgång till narkotika i samhället. Men man talar även om andra faktorer på samhällsnivå. Det kan handla om hur massmedia belyser och beskriver narkotika. Det produceras både tidningar, böcker, filmer och musik med inslag om narkotika. Detta påverkar i viss mån den kultur och det samhälle vi lever (Svensson, Svensson och Tops, 1998). Även i *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger* tar man upp massmedias bidragning till att sprida ungdomsstilar där narkotika utgör centrala element, det kan vara allt

från artiklar där kändisar går ut och berättar om deras narkotikabruk till artiklar som beskriver olika narkotikapreparat och deras positiva och negativa verkan (Lilja och Larsson, 2003).

I *Vägvalet- Den narkotikapolitiska utmaningen* kan man läsa att det förebyggande arbete mot narkotika och andra droger har minskat i skolan under de senaste åren. Man kan även läsa att om det förebyggande arbetet förekommer isolerat så är det inte tillräckligt för att påverka ungdomarna, utan för att det ska fungera måste dessa insatser ingå i system som även begränsar tillgången på narkotika. I slutet av 1980-talet och början av 1990-talet tillhörde de flesta ungdomar som testade narkotika socialt utsatta grupper. Ökad tillgång och mer tillåtande attityder bedöms av narkotikakommissionen vara några faktorer till den ökade konsumtionen. Man talar även om den höga ungdomsarbetslösheten, nedskärning i den offentliga sektorn och ökad segregering som faktorer till att narkotikamissbruket ökar bland ungdomar. Idag finns det studier som visar att andelen unga som provat narkotika har ökat och att det är ungdomar från alla samhällsgrupper. Enligt narkotikakommissionen spelar tillgången på narkotika en stor roll för missbrukets utbredning och omfattning, med andra ord så ökar troligtvis missbruket bland ungdomar om positiva referenser till narkotika förekommer i det nöjesliv och media som riktas till ungdomar (Socialdepartementet, 2000). Att växa upp i en miljö med hög arbetslöshet, fattigdom, trångboddhet och kriminalitet är riskfaktorer på samhällsnivå (Sundell, 2003).

I rapporten *Droger i den svenska klubbkulturen* uppger en del informanter att de tar droger som i en protest mot det rådande samhället och den rådande samhällskulturen där det är farligt att tänka för mycket och gå sin egen väg. En annan anledning till drogandet är för att kunna koppla bort alla de krav som samhället ställer på människorna (Sjö och Bossius, 2004). Två av informanterna *Musikfestivaler och droger* menade att samhällets information om narkotika i skolorna inte var särskilt bra. De tyckte att informationen var ren skrämselfpropaganda och att det i vissa fall ledde till att ungdomar inte trodde på informationen och prövade själva (Bossius och Sjö, 2004).

Sammanfattningsvis så kan man säga att det på samhällsnivå handlar det bland annat om tillgången på narkotika ute i samhället en rad andra faktorer som till exempel hur media framställer olika budskap om narkotika, både positiva och negativa. Hur skolan förmedlar ett budskap om narkotika som något mycket farligt och något man ska akta sig för att pröva, vilket gör att en del blir nyfikna och prövar. Men det kan också handla om hur samhällsstrukturen ser ut, till exempel

arbetsmarknaden. Om det är svårt för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden ökar riskerna för att en del ungdomar ska känna sig utanför, hopplösa och betydelselösa vilket i sin tur kan göra att de prövar narkotika för att fly verkligheten. De som känner så prövar alltså narkotika som en protest mot samhället medan andra ungdomar gör det för uppnåett ideal, en känsla av ett bättre samhälle.

ANALYS

I avsnittet *Ungdom* presenterar jag några få olika sätt att se på begreppet ungdom, det kan handla om en viss ålder eller tills dess att man har fått ett arbete och/eller bildat familj och känner sig vuxen. Flera av författarna till det jag har presenterat menar att experimenterade med narkotika för en del ungdomar är en del i den identitetsprocess som pågår under ungdomstiden. Det är säkert så att många ungdomar prövar narkotika någon gång men sedan inte gör det igen, men jag tycker ändå inte att det är bra att ungdomar tar till narkotika för att skapa sig en identitet.

Avsnittet *Faktorer på individnivå* presenteras man dels om riskfaktorer som ensamma eller tillsammans ökar riskerna för att ungdomar ska pröva/ börja använda narkotika.

Riskfaktorerna är bland annat svåra familjeförhållande dels känslomässigt dels ekonomiskt, missbruk, psykisk sjukdom och kriminalitet inom familjen, dålig skolanpassning men även en del personlighetsdrag som aggressivitet och impulsivitet. Det är främst Andersson och Sundell som talar om dessa riskfaktorer, båda har de ett tydligt teoretiskt resonemang i sina texter. I de lite nyare undersökningarna Hellum, 2004, Sjö och Bossius, 2004, Bossius och Sjö, 2004 och Guttormsson, Andersson och Hibell, 2004, svarar ungdomar som prövat narkotika att det främst beror på en nyfikenhet och att man söker spänning. En intressant fråga är ju om dessa ungdomar prövar narkotika för nyfikenhetens skull eller om det döljer sig andra faktorer bakom dessa svar? I det tidigare presenterade materialet från dessa författare antyder de att de intervjuade ungdomarna såg sig själva komma från ordnade förhållanden och leva ett ordinärt liv. Dessa svar kan tolkas så att Svensson, Svensson och Tops förklaring om att det finns två sätt för ungdomar att komma i kontakt med narkotika är giltig. De två sätten som de talar om är den avvikande karriärens väg och den ungdomskulturella vägen in i ett användande av narkotika. I undersökningarna från 2004 var det också ungdomar som svarade att de tog narkotika för att de mådde dåligt eller ville komma ifrån de krav som ställdes på

dem. Bland dessa ungdomar finns det säkert sådana förhållanden som Andersson och Sundell skriver om.

I avsnittet *Faktorer på gruppnivå* tycker jag att det råder en mer samstämmig syn mellan undersökningarna från år 2004 som inte innehåller speciellt mycket teori och kunskapsöversikterna med större teoretiskt innehåll. Forskarna har hittat flera samband då det gäller ungdomars narkotikavanor och ungdomars umgänge med kompisar. Det har visat sig att det är vanligt att ungdomar introduceras av kompisar till att pröva och använda narkotika och att det bidrar till att skapa en samhörighet mellan ungdomarna. Detta lyftes även fram av ungdomarna i själva i undersökningarna från 2004, de svarade att ”drogandet” skapade en symbol på grupp tillhörighet och att det gav status i vissa grupper. Däremot tycker jag inte att ungdomarna i första hand svara att de tar narkotika för att andra kompisar gör det utan att det är man själv som vill testa. Jag tror att detta beror på ungdomarna inte är medvetna om det tryck som kompisar faktiskt kan utöva, men det kan kanske också beror på att samhället i övrigt är på väg att lämna det kollektiva tänkandet mot ett allt mer individualistiskt tänkande.

I avsnittet *Faktorer på samhällsnivå* kan man först och främst konstatera att tillgängligheten på narkotika i vårt samhälle är en faktor för att förstå varför en del ungdomar prövar och använder narkotika. Både Svensson, Svensson och Tops och Lilja och Larsson tar upp den roll massmedia kan tänkas ha i detta sammanhang. Massmedia både producerar och sprider såväl negativ som positiv information om narkotika vilket bidrar till att skapa trender och mode i värderingar och attityder. Socialdepartementet talar även om faktorer som hög ungdomsarbetslöshet och att det drogförebyggande arbetet i skolor har minskat. Detta tycker jag bekräftas av en del ungdomar i undersökningarna från 2004 som svarade att man tog narkotika som en protest mot det rådande samhället eller att informationen om narkotika man fick i skolan gjorde att man blev nyfiken på att pröva. Jag tror säkert att en del ungdomar upplever det som svårt att komma in på arbetsmarknaden idag och att konkurrensen bidragit till att kraven har höjts. Detta har nog bidragit till att allt fler ungdomar och människor hamnar i marginalerna och att det skapar en del nya sociala problem genererar ytterligare risker och problem.

Avslutningsvis så vill jag nämna att det har varit svårt att försöka placera in faktorer på olika nivåer eftersom en del går in i vartannat. Det kan hända att andra hade gjort en annan fördelning mellan nivåerna. De referenser/forskare jag nämnt inte direkt talar om olika

faktorer på olika nivåer såsom jag har grupperat dem i individ-, grupp-, och samhällsnivå. Däremot är de överrens om att det ofta är flera olika faktorer som bidrar till att en del ungdomar prövar och använder narkotika. Det känns också som att de flesta forskare på detta område är överrens om att det behövs ett helhetsperspektiv för att förstå ungdomars användning av narkotika. Det spelar alltså inte så stor roll om man är psykolog, sociolog, etnolog eller socialarbetare uppfattningen är nästan den samma. Vad det beror på kan jag bara spekulera i, kanske att de har lyckats väl med att mäta det de har haft för avsikt med i sina undersökningar eller det beror på att det är en del forskare som har ett stort inflytande på forskningsområdet.

SLUTDISKUSSION

Syftet med uppsatsen var ju att få ökade kunskaper kring de bakomliggande faktorer som anses förklara varför en del ungdomar prövar och använder narkotika. Mina frågeställningar var: hur ungdomars narkotikaanvändande förklarades på de olika nivåerna, individ, grupp och samhällsnivå? Jag hade en tanke om att det skulle vara flera olika faktorer som samverkade och som kunde kopplas till olika nivåer. Jag fann att flera olika forskare/författare talade om att det var ofta olika riskfaktorer och förutsättningar som samverkade när ungdomars narkotikaanvändande förklarades.

Mina kunskaper på detta område har ökat i takt med arbetets gång. Tidigare trodde jag att det mest var ungdomar från socialt utsatta grupper som främst kom i kontakt och prövade narkotika. Nu vet jag att det är flera studier som har visat resultaten, att ungdomar som prövar narkotika inte bara kommer från en social grupp utan från alla olika sociala grupper och att ungdomarna har olika motiv för att använda narkotika. Det är alltså inte bara utstötta och avvikande ungdomar utan även ”vanliga” ungdomar med fungerande liv. Som jag skrev i inledning tror jag att kunskaper om de bakomliggande faktorerna och förklaringar på sociala problem är viktiga att ha med sig i det sociala arbetet. Detta för att bättre kunna förstå och hjälpa människor som ber om hjälp men även för att kunna förebygga sociala problem.

Eftersom samhällen och levnadsvillkor hela tiden förändras så tror jag att man hela tiden måste försöka finna nya svar på vad de sociala problemen beror på för att kunna förändra dem. Många av dagens forskare är dock överrens om att de bakomliggande faktorerna till att

ungdomar använder narkotika samvarierar med varandra och att det behövs ett helhetsperspektiv för att förstå varför en del ungdomar använder narkotika. När jag sökt bland litteraturen tycker jag att fokus ligger på rapporter som beskriver: hur många? och hur ofta? ungdomar prövar och använder narkotika när jag tror att det behövs mer fokus på samspelet mellan samhälle och individen och de bakomliggande faktorerna för att kunna utveckla det förebyggande arbetet. Även nya frågor har väckt under uppsatsarbetet, nämligen: hur förklaras vuxna människors narkotikaanvändande? Är det ungdomar som fortsätter att använda narkotika upp i vuxen ålder eller tillkommer det nya vuxna?

KÄLLFÖRTECKNING

Alkoholkommitten, (2002). *Tonårsparlören*. Stockholm: Alkoholkommitten.

Andersson, Christina (1995). *Marias barn- om ungdomars väg in i missbruk av alkohol och andra droger*. Malmö: Sober förlag.

Andersson, Tommy (2002). "Hur påverkar yttre uppväxtförhållanden risken för att utveckla asocialitet?" i Söderholm-Carpelan, K. och Runquist, W, red.: *Ung med tung social problematik. Hur kan vi förstå, förutsäga och planera för framtida behandling?* Stockholm: Statens institutionsstyrelse.

Bergström, Gunnar (1992). *När knoppar brister. Om tonårstid och droger*. Stockholm: Sober.

Bossius, Thomas och Fabian Sjö (2004). *Musikfestivaler och droger*. Rapport 4 2004. Stockholm: Mobilisering mot narkotika.

B Ohlsson, Lars, Hans Swärd, (1994). *Ungdom som samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur.

Carlsson, Britt-Marie och Niclas Olsson (2001). *Köpenhamn- tur och retur*. Malmö: Malmö Stad Centrum Stadsdelsförvaltning.

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken- för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Guttormsson, Ulf, Barbro Andersson och Björn Hibell (2004). *Ungdomars drogvanor 1994-2003. Intervjuer med 16-24-åringar*. Rapport nr 75. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Hellum, Merete (2004). *Backpackers som drogar ibland. Risk och erfarenhet som kapital*. Rapport 3 2004. Stockholm: Mobilisering mot narkotika.

Hilte, Mats (2001). *PM för uppsatsskrivare*. Lund: Socialhögskolan Lunds Universitet.

Lalander, Philip och Thomas Johansson (2002). *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Lilja, John och Sam Larsson (2003). *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger. En multidimensionellt och preventivt inriktad kunskapsöversikt med hermeneutiskt-socialpsykologiskt fokus*. Rapport nr 2003:10. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Ramström, Jan (1987). *Tonåringar och droger*. Falköping: Tiden/Folksam.

Repstad, Pål (1993). *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Sjö, Fabian och Thomas Bossius (2004). *Droger i den svenska klubbkulturen*. Rapport 5 2004. Stockholm: Mobilisering mot narkotika.

Socialdepartementet (2000). *Vägvalet. Den narkotikapolitiska utmaningen SOU 2000:126*. Stockholm: Fritzes.

Sundell, Knut (2003). *Drog- och riskbeteenden hos Stockholmsungdomar. Resultat från 2002 års drogvaneinventering i grundskolans årskurs nio och gymnasiets år två*. FoU-rapport 2003:2. Stockholm: Stockholms socialtjänstförvaltning: Forsknings- och Utvecklingsenheten.

Svensson, Bengt, Johanna Svensson och Dolf Tops (1998). *Att komma för sent så tidigt som möjligt. Om prevention, ungdomskultur och droger*. NAD-Publikation, nr 34. Helsingfors: Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning.

Söderholm Carpelan, Kerstin och Wedding Runquist red (2002) *Ung med tung social problematik. Hur kan vi förstå, förutsäga och planera framtida behandling*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.